

Генетичні ресурси, асоційовані з традиційними знаннями, як об'єкт патентного права

М.М.Брагарник,
головний експерт,
відділ біотехнології

- «Генетичні ресурси означають генетичний матеріал, що має фактичну або потенційну цінність»
(Конвенція по біологічному різноманіттю).
- «Традиційні знання означають суттєві знання щодо властивостей та використання генетичних ресурсів та їх дериватів, що зберігаються корінними народами або місцевими громадами»
(Глосарій, сайт Міжурядового комітету ВОІВ з ІВ, генетичних ресурсів, ТЗ та фольклору).

Приклади неправомірного використання генетичних ресурсів, асоційованих з традиційними знаннями

- *Патент США на винахід на використання перуанської рослини мака (*Lepidium peruvianum*) як медичного засобу для підвищення потенції та фертильності.*
- *Патент США на винахід на використання продуктів дерева пает (Індія), які мають пестицидні властивості.*
- *Патент США на використання рослини Turmeric (куркума), яка росте у Східній Індії і використовується для одержання барвника, харчового інгредієнта, використовується як лакмус в хімії.*

Приклади неправомірного використання генетичних ресурсів, асоційованих з традиційними знаннями

- *Патент на винахід на боби енола (Мексика), отриманий у 1999 році Л.Проктором. Останній подав позов до суду на імпортерів мексиканських бобів, внаслідок чого експорт бобів знизився на 90% і 22 тисячі мексиканців отримали економічний збиток.*
- *Використання у винаходах рослини катарантуса рожевого (барвінку) (Мадагаскар) компанією Eli Lilly. Рослина містить більше 80 алкалоїдів і використовується народною медициною для лікування діабету, лімфому Ходжкіна та інш. захворювань. З катарантуса отримують протипухлинні препарати вінкристин та вінбластин.*

Міжнародні угоди, що частково регулюють використання генетичних ресурсів, асоційованих з традиційними знаннями

- *Конвенція по біорізноманіттю*
- *Нагойській протокол про доступ та спільне користування генетичними ресурсами*
- *Угода TRIPS*
- *Угода PLT*

Положення документу Міжурядового комітету ВОІВ з інтелектуальної власності, генетичних ресурсів, традиційних знань і фольклору щодо врегулювання правовідносин при використанні в заявках на винаходи генетичних ресурсів, асоційованих з традиційними знаннями

- Попередження помилкової видачі патентів на генетичні ресурси, асоційовані з традиційними знаннями
- Забезпечення ефективних ABS систем за допомогою національних законодавств (ABS система означає доступ і спільне користування вигодами від використання генетичних ресурсів, асоційованих з традиційними знаннями)

- Розкриття в патентних заявках на винаходи, що містять ГР, асоційовані з ТЗ:
 - Країни, що забезпечує ГР
 - Джерела в країні, що забезпечує ГР
 - Міжнародно визнаний сертифікат відповідності з вимогами ABS системи, включаючи де необхідно попередню (письмову) інформовану згоду власників ТЗ, асоційованих з ГР, на їх використання іншою особою (користувачем)
 - Сертифікат походження ГР , асоційованих з ТЗ
 - Країни походження ГР , асоційованих з ТЗ
 - Якщо країна походження невідома, зазначити джерело, від якого винахідник одержав фізичний доступ до ГР, асоційованих з ТЗ
 - Зазначення, що походження ГР невідоме
 - Письмова або усна інформація про ТЗ, асоційовані з ГР
 - Копію стандартної угоди по трансферу матеріалу

Необхідність створення міжнародної бази даних традиційних знань, асоційованих з генетичними ресурсами

- *Письмова або усна інформація про традиційні знання, асоційовані з ГР, є рівнем техніки для заявок на винаходи, що містять ГР, асоційовані з ТЗ*
- *Центральний сервер міжнародної бази має бути зв'язаним з серверами національних баз даних традиційних знань*
- *Інформація має бути структурованою за певними ознаками*
- *Інформація має викладатися мовою, зрозумілою експертам патентних відомств*

Дослідження щодо виявлення заявок на винаходи, в яких використані генетичні ресурси, асоційовані з традиційними знаннями

- *Визначення галузей, в яких є можливим патентування винаходів, що містять ГР, асоційовані з ТЗ*
- *Визначення заявників (фірм), які працюють у галузях, де використовуються ГР, асоційовані з ТЗ*
- *Використання для пошуку баз даних патентних відомств*

- *Проведення пошуку з використанням:*
 - *Індексу МПК*
 - *Тривіальної та/або латинської назви біологічного об'єкта*
 - *Назви заявника*
 - *Назви країни походження ГР*
 - *Назви корінного народу - власника (носія) традиційних знань*
 - *Ключових слів з інформації про традиційні знання*
- *Вивчення цитованої літератури*
- *Вивчення сімейства патентів-аналогів*

Головні напрямки, за якими можуть бути подані заявки на винаходи, що містять генетичні ресурси, асоційовані з традиційними знаннями

Індекс МПК	Індекси (клас/підклас/група/підгрупа)
Розділ А	ЖИТТЄВІ ПОТРЕБИ ЛЮДИНИ
A01	СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО; ЛІСІВНИЦТВО; ТВАРИННИЦТВО; МИСЛИВСТВО; ВІДЛОВЛЮВАННЯ ТВАРИН; РИБНИЦТВО
A01H	Нові рослини або способи їх одержування; розмножування рослин на основі тканинних культур
A01N	Консервування тіл людей або тварин, або рослин, або їх частин); біоциди
A23	ЇЖА АБО ХАРЧОВІ ПРОДУКТИ; ЇХ ОБРОБЛЕННЯ
A23L	Їжа, харчові продукти або безалкогольні напої

A61	МЕДИЦИНА АБО ВЕТЕРІНАРІЯ; ГІГІЄНА
A61K	ПРЕПАРАТИ ДЛЯ МЕДИЧНИХ, СТОМАТОЛОГІЧНИХ ТА ГІГІЄНИЧНИХ ЦІЛЕЙ
A61K31	Медичні препарати, що містять органічні активні інгредієнти
A61K35	Медичні препарати, що містять матеріали або продукти їх реакції з невизначеною структурою
A61K36	Медичні препарати невизначеної структури, що містять матеріал з водоростей, лишайників, грибів або рослин, або їх похідних, наприклад традиційні рослинні засоби
A61P	СПЕЦИФІЧНА ТЕРАПЕВТИЧНА АКТИВНІСТЬ ХІМІЧНИХ СПЛУК АБО МЕДИЧНИХ ПРЕПАРАТІВ
Розділ В	ТРАНСПОРТУВАННЯ
B82	НАНОТЕХНОЛОГІЇ
B82B	НАНОСТРУКТУРИ, ОДЕРЖАНІ ШЛЯХОМ МАНІПУЛЮВАННЯ ОКРЕМИМИ АТОМАМИ, МОЛЕКУЛАМИ АБО ОБМЕЖЕНИМИ СУКУПНОСТЯМИ АТОМІВ АБО МОЛЕКУЛ ЯК ДИСКРЕТНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ; ОДЕРЖУВАННЯ АБО ОБРОБЛАННЯ НАНОСТРУКТУР

Розділ С	ХІМІЯ
C07	ОРГАНІЧНА ХІМІЯ
C07C	Ациклічні або карбоциклічні сполуки
C07B	Гетероциклічні сполуки
C07H	Цукри, їх похідні; нуклеозиди; нуклеотиди; нуклеїнові кислоти
C07K	Пептиди
C08	ОРГАНІЧНІ ВИСОКОМОЛЕКУЛЯРНІ СПОЛУКИ; ЇХ ОДЕРЖУВАННЯ АБО ХІМІЧНЕ ОБРОБЛАННЯ; КОМПОЗИЦІЇ НА ОСНОВІ ЦИХ СПОЛУК
C07H	Похідні природних високомолекулярних сполук
C07L	Композиції макромолекулярних сполук

C09	БАРВНИКИ; ФАРБИ; ПОЛІРУВАЛЬНІ КОМПОЗИЦІЇ; ПРИРОДНІ СМОЛИ; АДГЕЗИВИ
C11	ТВАРИННІ АБО РОСЛИННІ ОЛІЇ, ЖИРИ, ЖИРОВІ РЕЧОВИНИ ТА ВОСКИ; ЖИРНІ КИСЛОТИ З НИХ
C12	БІОХІМІЯ; ПИВО; АЛКОГОЛЬНІ НАПОЇ; ВИНО; ОЦЕТ; МІКРОБІОЛОГІЯ; ЕНЗИМОЛОГІЯ; МУТАЦІЇ АБО ГЕНЕТИЧНА ІНЖЕНЕРІЯ
C12N	Мікроорганізми або ферменти; їх композиції
C12N5	Недиференційовані клітини людини, тварин або рослин
C12N9	Ферменти
C12P	Бродильні або ферментативні способи синтезування хімічних сполук
C12Q	Способи вимірювання або випробування, в яких застосовують ферменти або мікроорганізми
C12R	Індексна схема, пов'язана з підкласами C12C-C12Q, що стосується мікроорганізмів
C40	КОМБІНАТОРНА ТЕХНОЛОГІЯ

Розділ G	Фізика
G01	ВИМІРЮВАННЯ; ВИПРОБУВАННЯ
G01N	Досліджування або аналізування матеріалів шляхом визначання їх хімічних або фізичних властивостей
G06	ОБЧИСЛЮВАННЯ; РОЗРАХУНОК; РАХУВАННЯ
G06F19/10	<i>біоінформатика, тобто методи чи системи для обробки генетичних чи протеїнозалежних даних у обчислювальній молекулярній біології</i>

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Можна рекомендувати заявникам при складанні заявок, що містять генетичні ресурси, асоційовані з ТЗ, дотримуватися зазначених вимог до розкриття винаходу, а саме вказувати країну та джерело походження ГР, асоційованих з ТЗ, наводити інформацію про відповідні традиційні знання, за необхідності подавати з матеріалами заявки документ про інформовану письмову згоду, копію стандартної угоди по трансферу матеріалу, сертифікат походження ГР та інш. Такі вимоги стануть нормою з прийняттям зазначено вище документ Міжурядового комітету ВОІВ щодо врегулювання правовідносин при набутті прав на винаходи, що містять ГР, асоційовані з ТЗ.
- Важливо також усвідомлювати, що навіть на сьогодні, як впливає з практики, не розкриття винаходу, що містить ГР, асоційовані з ТЗ, не врятовує патент від анулювання в судовому порядку, якщо він відомий з рівня техніки.

Дякую за увагу